

MARINA ÎN PICTURA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ. COMANDORUL DE MARINĂ VALENTIN DONICI

*Expert dr. Carmen Irène ATANASIU**

Nu poți scrie despre Mare fără să scrii despre Marină, pentru că, așa cum bine a spus o ilustră personalitate a acestei arme, „țara care a fost dăruită cu ape navigabile și ieșire la mare, dar ar nesocoti aceste daruri, se condamnă singură la sinucidere”.

În mod firesc, încă de la începuturile ei, Marina s-a constituit într-un focar de spiritualitate specifică, născut din oamenii mării și din nemărginirea ei.

Marinari poeți, scriitori, pictori, istorici sau inventatori s-au străduit mai bine de un secol să aprindă și să întrețină scânteia dorului de a cunoaște și folosi marea, să sădească în sufletul românesc cultul pentru Marea Noastră și respectul pentru oamenii ei, să descopere și să perfecționeze tehnici prin care să stăpânească imensitatea și puterea elementului cu care s-au confruntat cea mai mare parte din viață – APA.

Există oameni pentru care arta este într-adevăr o necesitate, o autentică chemare, fără de care, la un moment dat

din viața lor, nu mai pot trăi.

Străbătând mările și oceanele lumii, nu puțini au fost acei marinari care s-au simțit atrași de mirajul culorii și al luminii, reușind să transpună pe pânză *ceva* din mirajul universului marin pe care numai ei îl pot simți și cunoaște cu adevărat.

Un asemenea om și marinar a fost comandorul de marină Valentin Donici, personalitate consacrată în arta plastică românească, căruia foști colegi de la Muzeul Național al Marinei Române, cu sprijinul editurii acestei prestigioase instituții, i-au dedicat o lucrare biografică, care vine să îmbogățească cunoștințele specialiștilor, dar și ale marelui public interesat, despre Marina Română și, implicit, spațiul cultural românesc.

* Colegiul Director al Ligii Navale Române; redactor-șef al Revistei „Marea Noastră”.

Semnat de Carmen Irène Atanasiu și Andreea Atanasiu-Croitoru, volumul intitulat *Marina în pictura și literatura română. VALENTIN DONICI* (Editura M.N.M.R., Constanța 2018), îmbină informații biografice, susținute de valoroase fotografii de familie, imagini document surprinse de-a lungul a peste un secol din viața familiei Donici, cu 60 de planșe reprezentând reproduceri color ale tablourilor artistului .

Inspirat de pictorul Dimitrie Știubei (1901-1986), el însuși comandor de marină, **Valentin Donici și-a impus propriul său stil, inconfundabil**, materializat în numeroase și variate lucrări – desene (tuș, cărbune, tempera), caricaturi, acuarele, picturi în ulei ș.a.

RĂDĂCINILE UNUI ARTIST

Valentin Donici s-a născut pe 21 octombrie 1931, la Câmpulung Muscel, din județul Argeș. 74 de ani mai târziu, în ziua de 28 octombrie a anului 2005, Valentin Donici a plecat dintre noi. S-a retras prematur din lumea unde mai avea multe de spus, fără ca nimic să prevestească acest lucru și aceasta pentru că, în pofida vârstei, care pentru unii pare sau chiar este înaintată, vigoarea și capacitatea sa creatoare dădeau senzația că este nemuritor.

A venit pe lume într-o familie destul de numeroasă, la Câmpulung Muscel, unde părinții, plecați din București, se stabiliseră după nașterea primilor doi copii, Alexandru (1912) și Elena (1915).

Despre bunicii din partea tatălui nu se știe prea multe. Se pare că erau țărani răzeși din părțile Iașului, oameni aprigi, chibzuiți și destul de chivernisiți.

Vasile Donici, tatăl lui Valentin era fierar, dar om citit, care deținea o bibliotecă mai vastă decât cea a preotului sau a învățătorului din sat. Omul era liber cugetător, ateu convins, lucru rar întâlnit în acele vremuri, mai ales în mediul rural. Orizontul său mai larg a fost, probabil, unul din motivele care l-au determinat să se despartă de familie încă din tinerețe și să-și caute norocul în capitală.

Pe linie maternă, de la **Maria Donici**, mama sa, provin cele mai multe informații legate de familia pictorului, care trezesc interesul prin ineditul, dar și pitorescul lor.

Tatăl Mariei, bunicul lui Valentin, se numea Giovanni Burtulussi. Italian, originar din Udine (Piemont), a venit în România la sfârșitul secolului al XIX-lea, împreună cu o echipă de constructori angajați de administrația Regelui Carol I să participe la reabilitarea Palatului Regal și la ridicarea altor clădiri moderne în capitală.

Palatul, o casă particulară a familiei Golescu, după ce a servit pe rând ca școală militară, cazarmă, spital, comandament, a fost cumpărat de

Stat și transformat în reședință princiară, modestă dacă ținem seama de scopul căruia îi era destinată.

Prin urmare, Carol I și-a dorit ridicarea palatului la standardele europene cu care era obișnuit. În consecință, în 1882, alcătuirea proiectului a fost încredințată arhitectului francez Paul Gottereau și a fost numită Comisia lucrărilor Palatului Regal. Președintele comisiei era generalul dr. Theodory, iar ca membrii, colonelul Gheorghiu și arhitectul inginer Nicolae Cerkez.

În situația în care, din punct de vedere stilistic s-a recurs la prelucrări ale ordinilor clasice: romanic, gotic, renașcentist, clasicist, iar materialele folosite au fost naturale, marmura și piatra ocupând un rol prioritar în construcția propriu-zisă, meșterii italieni, cum a fost și Giovanni Burtulussi, au avut un rol mai mult decât important, ei fiind adevărați artiști în cioplirea pietrei.

Bunica pictorului, Maria Horenstein, era o foarte tânără și blondă săsoaică din Rucăr. În urma căsătoriei dintre ea și temperamentalul italian au venit pe lume trei copii: Dante, Fioravante și mama lui Valentin, Maria. Din nefericire, pacea familiei s-a destrămat la numai un an de la nașterea ultimului copil, atunci când Giovanni a pierit într-un accident de muncă în cariera de calcar de la Albești.

Tânăra femeie, modestă, dar cunoscătoare a trei limbi străine: română, germană și italiană, dâră și întreprinzătoare, și-a crescut copiii singură, ajutând, mai târziu, și la creșterea nepoților, copiii Mariei, mama lui Valentin. Tuturor le-a insuflat principii morale sănătoase, un puternic simț al datoriei și demnității.

Atât de la bunici, cât și de la părinții lor, Vasile și Maria, copiii și, mai târziu, nepoții, au moștenit dragostea de carte. Este o realitate faptul că la toți cei cinci frați Donici¹, temperamentul latin și cel saxon s-au împletit în mod armonios, cu rezultate spectaculoase certe în special la Valentin și Alexandru².

¹ **Frații Donici:** **Alexandru** (1912); **Elena** (1915), profesoară de limba română; **Cornelia**, decedată la 6 ani din cauza unei septicemii; **Silviu** (1925), inginer energetician, **Marius** (1927), electronist; **Valentin** (1931), ofițer de marină, pictor și scriitor.

² **Alexandru Donici** (1912 București - 1970 Câmpulung). Pictor, pasionat și cu aptitudini artistice din copilărie. Primul Război Mondial îl găsește student la „Academia de Arte Frumoase” din Iași. Este nevoit să întrerupă studiile deoarece este înrolat în armată. După terminarea războiului revine la Câmpulung. Aici se dedică picturii, având ca reper operele lui Nicolae Grigorescu. A fost considerat un adevărat maestru al culorii, un model de urmat, dar și un foarte bun pedagog. A avut numeroși discipoli,

În ciuda normelor destul de stricte ce trebuiau respectate în familie, Valentin, prâslea, s-a bucurat de o copilărie destul de liberă. Teribil de zburdalnic, mereu pus pe șotii, cu o imaginație și inventivitate debordante, cu inițiative trăsnite, de multe ori de-a dreptul belicoase, intra adesea în bucluc. Când se îngroșa gluma dispărea pe munte, împreună cu prietenii, în expediții care durau două-trei zile. Suficient ca „focul” să se domolească puțin și pedeapsa pentru „abominabilele” fapte comise să se îndulcească. Aceste mici escapade pe munte, care nu-i îngrijorau prea tare pe cei de acasă, i-au cultivat dragostea față de tot ce însemna natură, devenind, scrie fiica sa Anca mai târziu, „frumoasele basme ale copilăriei mele”.

OFITERUL DE MARINĂ

Valentin Donici a făcut gimnaziul în comuna Valea Lupului, județul Iași (1942), după care a urmat cursurile Liceului de băieți „Dinicu Golescu”, din Câmpulung Muscel, pe care le-a absolvit în anul 1947. Prestigioasă instituție de învățământ, liceul pe băncile căruia tânărul Donici a dobândit bazele erudiției ce-l va caracteriza ca om de cultură și profesionist de valoare a fost înființat în 1894, ca școală gimnazială.

Ulterior a devenit și școală pentru învățământ liceal, purtând, succesiv, diverse denumiri: Școala Medie Mixtă, Liceul de Băieți, Liceul de matematică-fizică „Dinicu Golescu”, după 1999 devenind Colegiul Național „Dinicu Golescu”. Marea majoritate a absolvenților de aici, între care și Valentin Donici, au urmat cursurile unei forme de învățământ superior, numărul celor rămași doar cu studii liceale fiind foarte mic.

Pe drumul căutărilor sale profesionale, a continuat cu studii tehnice la Școala Medie Tehnică de Mecanizarea Agriculturii, pe care a terminat-o în 1951, după care, în sfârșit, s-a dedicat carierei militare, mai exact MARINEI, căreia îi va rămâne fidel, sub diferite forme de exprimare, până la sfârșitul vieții.

elevii săi străduindu-se să-l copieze, fapt pentru care cei ce diriguiau cultura la nivel regional etichetau pictorii musceleni „doniciști”.

(<http://muscelpedia.ro/aboutus/index.php?pid=203>).

În vara anului 1952, a susținut examenul de admitere la Școala Militară de Marină (Școala Navală), examen deloc ușor, având în vedere că pe cele 268 de locuri scoase la concurs s-au prezentat 663 de candidați³.

Pregătită de profesori de excepție – între care cel mai îndrăgit dascăl de suflet în ale marinăriei, Gheorghe Balaban, personalitate consacrată, ce a călăuzit pașii multor generații în deprinderea artei și științei navigației – această promoție a dat personalități care vor ajunge în funcții „cheie” ale Marinei române: comandanți ai Marinei (amiral Gheorghe Anghelescu), șefi de Stat Major ai Marinei Militare (viceamiral Constantin Iordache), ai Academiei Navale „Mircea cel Bătrân” (contraamiral Eugeniu Dumitrescu) comandanți de cursă lungă în marina comercială și flota de pescuit (Marian Cogut, Constantin Opincaru, Gheorghe Rahan, Valentin Iordache), căpitani de port (căpitan șef de port Paul Dragomir), experți instructori (Nicolae Vâjia) ș.a.

În această pleiadă, un om înzestrat cu calități artistice excepționale, pictorul și scriitorul marinar Valentin Donici s-a înscris ca **parte din marea conștiință maritimă a națiunii române**, îmbogățind prin opera sa spiritualitatea românească.

La 23 august 1955, Valentin Donici a absolvit Școala Navală cu gradul de locotenent, și a fost repartizat ca specialist Artilerie la Grupul 465 V.S. al Flotilei de Dunăre⁴.

Dorința de perfecționare în domeniile pe care le aborda l-a determinat pe Donici, la începutul anilor '70, să redevină student, urmând cursurile Facultății de Navigație din cadrul Institutului de Marină „Mircea cel Bătrân”, instituție de învățământ superior tehnic, pe care a absolvit-o în 1978.

În paralel cu pregătirea militară și de navigație, înclinațiile sale evidente către literatură și artă plastică l-au determinat pe Valentin Donici să facă studii în domeniu, cum au fost: Cursul de ziaristică de pe

³ C-am. fl. prof. univ dr Gheorghe Marin (coordonator), dr. Vasile Nazare, dr. Domninuț Pădureanu, drd. Mariana Păvăloiu, dr. Marian Sârbu, *Monografia Academiei Navale „Mircea cel Bătrân”. Trecut. Prezent. Perspective*, Editura Yacht Club Român, București, 2002, p. 63.

⁴ **Gradele obținute în cariera militară:** locotenent (23 august 1955); locotenent major (23 august 23 august 1958); căpitan locotenent / căpitan (30 decembrie 1962); căpitan de rangul 3 / locotenent comandor (30 decembrie 1968); căpitan de rangul 2 / căpitan-comandor (30 decembrie 1974). În continuare vom folosi denumirea gradelor militare introdusă după 1989 (vezi a doua mențiune), când s-a revenit la vechile denumiri din perioada regalității.

lângă redacția ziarului „Apărarea patriei” organizat de M.F.A. (1957) și Școala Populară de Artă - Secția Pictură (1973).

Pe parcursul carierei sale, Valentin Donici a îndeplinit, succesiv importante funcții la bordul navelor și în unități de uscat ale Marinei Militare, fie în calitate de specialist, fie de comandă.

În primăvara anului 1971, la 1 martie, locotenent comandorul Valentin Donici, a fost detașat la Muzeul Marinei Române (M.M.R.), din Constanța⁵, unde, la 25 septembrie 1971, a fost numit cercetător principal (20 septembrie 1971-31 iulie 1974) și, apoi, în 1974, an în care a fost avansat la rangul de căpitan comandor, a fost numit ofițer 2 în Secția de Istorie a Marinei din cadrul Muzeului (31 iulie 1974-26 martie 1988).

La 26 martie 1988 a trecut în rezervă.

În anul 1990, odată cu reînființarea Ligii Navale Române, Valentin Donici a devenit membru al filialei L.N.R. din Constanța, implicându-se în activitățile acesteia și, nu în ultimul rând, prin calitățile sale de pictor contribuind la apariția revistei Ligii Navale Române, „Marea Noastră”, într-o formă grafică deosebită.

Activitatea profesională a căpitan comandorului Valentin Donici a fost apreciată cu prestigioase diplome, distincții și decorații.

CROCHIUL UNUI PORTRET

Putem spune că realizările unui om înzestrat cu talent artistic, literar sau de oricare alt fel, se datorează într-o măsură apreciabilă tovarășei de viață. Aceasta, în viața unui artist, are rolul acelei armate de profesioniști în mișcare, care într-un spectacol foarte bun se află în spatele vedetei și fără sprijinul căreia *performanța* nu ar fi posibilă.

Și Valentin Donici a avut acest noroc. A iubit marea, rivala marilor lui iubiri, dar și cea care i-a adus marele dar pe care viața i l-a făcut. La țarmul mării a întâlnit dragostea vieții sale, pe Elvira, cu care s-a căsătorit în noiembrie 1955, și care avea să-i fie mereu alături, cu devotament și modestie.

Au înfruntat destinul, de multe ori potrivnic, umăr la umăr, ca doi camarazi de arme, fără să fie ajutați sau ocrotiți de cineva, dar cu siguranță de Cel de Sus, fără să se plângă, fără să facă compromisuri. Au întemeiat o familie trainică și au dus împreună un trai decent, uneori chiar modest, din care nu au lipsit, însă, bucuriile, în mare parte decurgând din împlinirile profesionale.

Familist convins, Valentin și-a iubit soția, pe Elvira, Mimi cum îi spuneau cei apropiați, iar pe fiica sa, Anca, artistul a adorat-o. Întreaga

⁵ Azi Muzeul Național al Marinei Române (M.N.M.R.)

flotă a aflat de nașterea ei, la 6 septembrie 1956, chiar în ziua când miracolul venirii sale pe lume s-a produs, datorită radiogramei trimisă de cumnatul său în numele micuței nou venite: „*Am sosit astăzi la ora trei. Te sărut. Fiica ta, Anca*”.

În primii ani ai tânărului menaj, ca ofițer de marină, cu serviciul la Mangalia și locuința la Constanța, supus rigorilor vieții militare, Donici a stat multă vreme departe de casă. În această situație, toate grijile și greutatea gospodăriei au căzut pe umerii tinerei soții și, se pare că, acolo au rămas. Soția a fost tot timpul „gospodarul șef” al familiei, cea care a rezolvat cu abilitate și perseverență problemele ce apăreau inerent și care, de multe ori, păreau a nu se mai sfârși. Această tracasantă, dar importantă „funcție” a păstrat-o de-a lungul întregii căsnicii. Foarte rar, atunci când solicitările erau prea mari, depășind-o, intervenea în cele din urmă și soțul, care reușea, cei drept, să rezolve problema cu succes.

De altfel, disponibilitatea de a-și ajuta semenii, se manifesta și asupra persoanelor din afara familiei, cu care Valentin avea relații de prietenie sau de colegialitate. Întotdeauna când cineva îi cerea sprijinul, nu spunea un NU categoric. Răspunsul său era „să vedem ce putem face” și venea curând cu soluția salvatoare, chiar dacă, uneori, rezolvarea nu era convenabilă pentru el.

„Era un om puternic - își amintește fiica sa - debordând de vitalitate, emanând în jurul său forță și siguranță, aparent teribil de dezordonat, dar foarte ordonat în munca lui. Îi plăcea să se uite la lume pe stradă, să observe, iar dacă cineva venea să-i ceară ajutorul, nu pregeta să îl acorde, dacă putea, pentru că avea o latură umană deosebită”.

A face bine celor aflați în cumpănă, a-i ajuta pe cei necăjiți, defavorizați de soartă, era pentru Valentin Donici ceva firesc. Este ceea ce îi motiva interesul pentru evenimentele care marcau viața celor din jur, curiozitatea sa evidentă fiind departe de a avea conotații negative. Cu siguranță, această implicare izvora și din înclinațiile sale de scriitor, calitățile de fin psiholog, de bun analist al firii umane fiind evidente în scrierile sale și, nu în ultimul rând, în modul în care reușea să determine confesiunile unor oameni interesanți care, mai apoi, deveneau personaje în operele sale.

În același timp, ca artist ce se afla până în străfundurile ființei sale, Valentin Donici era o personalitate puternică, cu trăsături contrastante, îngemănând, aparent paradoxal, o inepuizabilă putere de muncă și imaginație creatoare cu manifestări poznașe, concretizate în nostime farse făcute colegilor, un spirit vesel, dispus permanent (!!!) să râdă, să glumească să spună și să culeagă bancuri. Artistul poseda un puternic simț al umorului, un umor frust, cu tente ironice și autoironice,

care îl înconjura. Îi plăcea ca oamenii din jurul lui să fie veseli, senini, deschiși. Avea mereu la îndemână un banc, o povestioară nostimă sau o remarcă mucalită la adresa celui sau celor cu care stătea de vorbă. „*Când se întorcea acasă după o zi de muncă obositoare – își amintește fiica sa - ne povestea diverse întâmplări petrecute pe stradă, în autobuz sau în atelier, totul împănate cu detalii pline de haz, ironice uneori, care transformau pe loc banalele fapte în adevărate schițe umoristice*”.

Cu siguranță, Valentin Donici, în pofida carierei sale militare, căreia, de altfel, i-a fost devotat, a fost un mare boem, veșnic visător, cu mintea plină de proiecte, care pentru pragmatismul celor din jur păreau uneori utopice, ușor dezordonat și foarte puțin legat de ceea ce pentru mulți alții constituie adevăratele valori ale vieții. De exemplu, pentru el, pescar pasionat, era mult mai importantă o mulinetă bună sau un cuțit de pictură, decât un aparat electronic ultraperformant sau chiar un autoturism.

Demn urmaș al părinților și bunicilor săi, Valentin citea foarte mult, având un adevărat cult pentru lectură. Aria de interes era diversă: literatura română și universală, filozofie, cărți de călătorie, istoria religiilor, care îl fascina de-a dreptul, cărți de război... Informațiile dobândite erau solide, aprofundate și le folosea pertinent în discuțiile, de multe ori contradictorii, pe care le purta cu plăcere acasă, cu prietenii și colegii de serviciu. Erau controverse în care trebuia să ai argumente cel puțin la fel de solide pentru a obține câștig de cauză în respectiva confruntare verbală.

Chibzuind asupra modului în care existența sa, marcată, de ce să nu o spunem, de efectele unor decizii incorecte și implicit frustrante a unor superiori ierarhici, poate fi prezentată cât mai aproape de adevăr, am ales ca pe parcursul acestei lucrări să redăm fragmente din amintirile fiicei comandorului, Anca Donici. Marcată, indubitabil, de avatarurile vieții tatălui său, Anca este ceea ce putem numi un martor „virtual” al unor adevăruri și stări de spirit pe care numai trăindu-le le poți înțelege și transmite așa cum au fost.

ARTISTUL

Începând din anul 1970 a participat la mai multe expoziții de grup, la nivel local și național, a oorganizat zeci de expoziții personale cu tematică marină la Constanța, în capitală și diverse orașe ale țării. Totodată, lucrările sale sunt cunoscute în peste 70 de țări, fiind prezente atât în colecții particulare, cât și ale unor instituții.

În ansamblul său, opera lui Valentin Donici vedește multiplele aspecte ale talentului cu care a fost înzestrat. Pe de o parte, **picturile**,

sensibile, cu farmec coloristic, pe care l-au subliniat, nu odată, specialiștii, caricaturile, care se apropie adesea cu un zâmbet ironic, dar și cu simpatie de viața cotidiană a marinarilor noștri, delicatele acuarele, unele aproape miniaturi, realizate cu precizia detaliului și fidelitate a culorilor, portretele în tuș, expresive și sigure, pe de altă parte, **literatura**.

Valentin Donici a folosit **cuvântul scris** precum **culoarea**. Cu același talent, în volume precum „*Veteranul valurilor*” (1977) sau „*Prizonier pe trei continente*” (1999), a surprins aspecte din viața marinei noastre, trecută și recentă, conturând „tablouri” la fel de veridice, în care eroii principali sunt, mai ales, **oamenii**.

Dar, indiferent de domeniile abordate, artă plastică sau literatură, opera lui Valentin Donici are sursa de inspirație comună: marea și marinarii.

Caracterizată printr-o profundă cunoaștere și o mare dragoste pentru oamenii mării, creația artistică a pictorului-marinar își are izvorul tocmai între aceste coordonate. În acest sens, vorbesc de la sine picturile ce surprind acele momente de supremă încleștare a omului cu marea, acele momente în care supraviețuiesc cei hotărâți și puternici, acei oameni pe care semenii lor de pe uscat i-au îmbrăcat în aureola romantică a eroilor.

Nu scriu aceste rânduri cu pretențiile unui critic profesionist, pentru că nu sunt, dar sunt unul din acei oameni, coleg și, îndrăznesc să spun, prieten, care, de-alungul a peste 30 de ani de activitate la Muzeul Marinei Române, am văzut privirile admirative a miilor de oameni ce treceau prin fața tablourilor sale, care prin veridicitatea și frumusețea lor îi ajutau să înțeleagă ceea ce prezenta expoziția de bază a muzeului, să înțeleagă, să simtă, ce este marea și oamenii ei. Eu mă înscriu în această

masă mare de oameni, un om din publicul care i-a admirat opera, dar a avut și privilegiul să asiste, într-o măsură, la realizarea unora din valoroasele sale tablouri.

Un ajutor de neprețuit în alcătuirea acestei lucrări a fost Anca Donici, fiica artistului, ea însăși pictoriță talentată, care prin amintirile legate de tatăl său, pătrunse de dragoste și prietenie strânsă cu acesta, a devenit, la rândul său, un personaj fără de care biografia lui Valentin Donici nu ar fi fost întreagă.

Nu putem încheia această expunere de motive, fără a spune că volumul de față, o carte-album, nu este alcătuit conform tiparelor clasice ale genului. Și aceasta pentru că Valentin Donici, deși conștient de valoarea sa, nu a fost niciodată preocupat să-și „construiască” o imagine, acel *Curriculum vitae* necesar, mai ales, în situații în care urmărești ascensiunea pe treptele ierarhiei profesionale sau sociale și, cu siguranță, cu setea sa de viață și puterea de muncă, întrerupte fulgerător, nu s-a gândit la cei care vor scrie despre el.

Deloc pragmatic, Valentin Donici a pictat pentru că așa simțea, a pictat la solicitarea superiorilor ierarhici și, nu în ultimul rând, a pictat pentru prieteni și pentru oameni pe care îi putea ajuta cu o lucrare de a sa.

Aceste situații, și altele despre care scriem în volum, sunt tot atâtea motive pentru care, **parte** din lucrările lui Valentin Donici, risipite în diferite colecții despre care nu avem cunoștință, dar, pentru care, din fericire, avem reproduceri fotografice, nu vor apare în album cu toate datele caracteristice, așa cum se obișnuiește.

Este o lipsă importantă pentru cunoscători, dar și mai important este pentru noi este ca opera acestui artist marinar să fie văzută într-un spațiu mult mai larg decât până acum.

În același timp, prin această lucrare, încercăm să aducem o modestă reparație memoriei unui om care, considerăm, a primit mai puțin de la semenii săi, decât a oferit.

A spune că dispariția celui care a fost comandorul Valentin Donici a îndurerat pe toți cei care l-au cunoscut este puțin. Golul lăsat de el este mult mai mare. Într-adevăr, a dispărut de lângă familie, prieteni și colegi care l-au iubit și respectat, dar a dispărut și din **spiritualitatea românească, poate singurul loc unde nimeni nu poate fi înlocuit și unde, cu siguranță, ar mai fi avut ceva de spus.**

La sfârșitul anilor '70, când Donici era deja un model de urmat, el însuși un „veteran al valurilor”, adresându-se studenților Institutului de Marină „Mircea cel Bătrân”, viceamiralul Sebastian Ulmeanu, comandantul Marinei Militare, spunea: „Dumneavoastră veți comanda marinele din anul 2000. V-ați ales o meserie de mare răspundere; onorați-

O devenind ofițeri de marină excelent pregătiți. Aveți toată viața în față! [...]. **Să nu uităm că din marină au țâșnit un Jean Bart, un Știubei, un Bogza, un Donici...**”⁶

Valentin Donici, adăugăm noi, se alătură acelor marinari poeți, scriitori, publiciști, pictori, care s-au străduit mai bine de un secol să aprindă și să întrețină scânteia dorului de a cunoaște și folosi marea, să propage în sufletul românesc cultul pentru Marea Noastră și respectul pentru oamenii ei.

SCRITORUL

Deși pictor consacrat, Valentin Donici s-a dorit cu obstinație și pasiune și scriitor, preocupări prin mijlocirea cărora, a căutat, așa cum singur mărturisește, să scoată la lumină „unele fapte și aspecte inedite din viața oamenilor mării, care merită să fie cunoscute de marele public”⁷. A scris un mare număr de articole pe teme de marină și cărți în care **realitatea și ficțiunea** se împletesc în mod fericit.

Activitatea sa literară s-a desfășurat pe mai multe direcții. Astfel, chiar de la începuturile carierei sale în Marina Militară, îl regăsim în paginile ziarelor și revistelor militare, și nu numai, unde semnează articole în calitate de **reporter sau corespondent de presă**.

Subiectele abordate în articolele sale sunt diverse, îmbrăcând un spectru larg de preocupări, pendulând între evenimentul cotidian și pagini din istoria marinei. Câteva exemple sunt semnificative: *Angajamentul scafandrilor*⁸, *Instructaj cu tinerii ofițeri*⁹, *Vești din poligon*¹⁰, *Viața mai puțin cunoscută a bricului „Mircea”*¹¹, *„Mărița”* (velier 1834-n.a.)¹², *Un marinar de ... 18 carate* (Nicolae Dumitrescu Maican-n.a.)¹³,

*Nava școală „Mircea” își onorează nobila misiune*¹⁴, *20 de ani pe mărire și oceanele lumii* (cargoul „Galați”, 4500 tdw-n.a.)¹⁵, *Acolo unde bătrânul Danubiu își pierde și apa, și numele în mare...*¹⁶ ș.a.

⁶ Viceamiral Sebastian Ulmeanu, în „Flota Patriei”, Joi, 27 Octombrie 1977

⁷ Ovidiu Dunăreanu, *Scriitori dobrogeni contemporani-Valentin Donici*, în „Tomis”. nr 4 (182), aprilie 1985.

⁸ „Flota Patriei”, nr. 166 (573), Joi, 18 aprilie 1957.

⁹ *Ibidem*, nr. 164 (571), Joi, 4 aprilie 1957.

¹⁰ *Ibidem*, nr. 1273, Joi, 7 mai 1970.

¹¹ „Actualitatea”, Revistă săptămânală ilustrată, 19-25 mai 1975.

¹² „Tomis”, an XVIII, nr. 3 (157). Din istoria marinei române.

¹³ *Ibidem*. Din istoria navigației.

¹⁴ „Dobrogea nouă”, nr. 9550, Joi, 17 mai 1979.

¹⁵ „Litoral”, nr. 873, 28 iulie 1979.

¹⁶ *Ibidem*, nr. 1232, Vineri, 24 septembrie 1982.

Sunt numai câteva exemple prin care am căutat să marcăm începuturile preocupărilor sale de scriitor și varietatea acestora, publicațiile în care articolele lui Valentin Donici au văzut lumina tiparului fiind mult mai numeroase. Alături de cele menționate deja, am adăuga: „România literară”, „Modelism”, „Analele Dobrogei”, „Navigatorul”, „Portul Constanța”, „Timona”, „Marina Română”, „Marea Noastră”, „Flota Patriei”, „Apărarea Patriei”, „Marina”, „Viața Militară”, „Almanahul Oștirii”, „Revista de Istorie Militară”.

Istoria navigației române, este istoria unei flote mici, dar încărcate de evenimente remarcabile. Din întreagă această istorie un eveniment, un nume se detașează, capătă valoare de simbol, trecând din generație în generație aureolând biografia marinăriei românești - „Mircea” - prima navă școală a Marinei Române, leagănul tuturor generațiilor noastre de marinari.

Este cu siguranță și motivul pentru care, căpitan comandorul Valentin Donici și-a făcut debutul de autor de carte cu volumul *Veteranul valurilor*, apărut la Editura Militară, în 1977, care **are meritul incontestabil de a fi prima monografie** dedicată memoriei bricului „Mircea” (1882-1944), cât și actualei nave-școală „Mircea” (1938).

Alegând drept motto al lucrării sale cuvintele lui Mihail Kogălniceanu: „cheia mântuirii noastre este drumul Dunării spre marea largă”, Valentin Donici realizează în *Veteranul valurilor* un interesant istoric al bricului „Mircea”, nava care în conștiința românească reprezintă, așa după cum pe bună dreptate consideră autorul, „simbolul renașterii marinei românești”.

Începând de atunci și până în anul 1931, când a fost scos din serviciul activ și trecut în subordinea serviciilor auxiliare ale marinei, la bordul său, pe puntea îngustă, în arboradă, în sala mașinilor aceluia mic velier ce purta numele domnitorului Țării Românești, Mircea, „domn până la Marea cea Mare”, și-au început și desăvârșit ucenicia peste 40 de promoții de ofițeri și maiștri de marină, dintre cei mai meritoși, oameni care au pus bazele Marinei române, generând, ceea ce va deveni în timp, „spiritul Mircea”.

Despre predarea ștafetei între „veteran” și urmașul său, Valentin Donici, îndrăgostit de „eroii” săi pe care îi personifică, scrie:

„Până în 1926, campaniile lui *Mircea* se succed cu regularitate. Dar, ca asupra oricărei ființe, șirul anilor își pune definitiv amprenta. După viața atât de activă și zbuciumată, veteranul își merita odihna pensionării. Construirea unei noi și moderne nave-școală se impunea și, la 17 mai 1939, tânărul *Mircea*, executat în șantierele navale din

Hamburg sosește în țară. Este un barc — **numit impropriu bric** (s.n.) — de 7 m lungime, 12,5 m lățime, cu 33 vele în suprafață de 1.750 m.p.

Veteranul (transformat în infirmerie plutitoare în timpul războiului-n.n.) și-a găsit adăpost în apropiere de portul Galați, până în 1944, când, în timpul unui bombardament aerian, este lovit în plin. O dată rupte legăturile ce-l ancorau de ponton, *Mircea*, asemenea unui drakkar al vikingilor, se desprinde încet și pleacă pe apele Dunării arzând ca o făclie. Era ultima călătorie, cu sfârșit tragic, dar totuși... marinăresc. Bătrânul nu mai există, sfârșimăturile corpului său le-au dus apele Dunării în mare, depunându-le cu pietate la țărmurile patriei pe care el a știut să o servească cu atîta credință mai bine de o jumătate de veac.

Urmașul său, actualul „*Mircea*”, duce mai departe pe mări și oceane tradițiile marinei noastre¹⁷.

Într-adevăr, misiunea acestei prime nave-școală a fost preluată de noua navă, căreia „veteranul” i-a dăruit și numele său - „*Mircea*”, navă care, încărcată de amintiri devenite legende, poartă și instruieste generațiile de marinari ale României de azi.

Veteranul valurilor se bazează pe documente de arhivă, pe mărturiile legendarului șef de echipaj al vechiului bric „*Mircea*”, Andrei Constantinescu, rămas în memoria generațiilor care i-au trecut prin mână sub numele de Mastela¹⁸ și, mai ales, pe trăirile autorului care și-a început ucenicia de om al mării „la umbra velelor” celei de a doua nave-școală „*Mircea*”. Acest lucru, scria academicianul Ștefan Pascu, „se desprinde din pasiunea cu care a fost scrisă această frumoasă și interesantă monografie”¹⁹.

Literatura semnată Valentin Donici se află la limita dintre studiu științific și beletristică, ceea ce conferă un plus de valoare operei sale și o face mult mai accesibilă, mai plăcută de citit, în special pentru cei ale căror legături cu marea sunt sporadice sau chiar lipsesc. Un exemplu îl oferă și în lucrarea la care ne referim, pentru că „*Mircea*” și spiritul său vine din istorie și „pentru că istoria trebuie cunoscută”, autorul urmărește istoria velierelor școală românești în strânsă legătură cu evoluția marinei noastre militare. Cartea oferă date interesante cu privire la construcția acestor două nave, la modul de pregătire a viitorilor ofițeri, despre viața

¹⁷ Valentin Donici, *Viața mai puțin cunoscută a bricului „Mircea”*, în „Actualitatea”, Revistă săptămânală ilustrată, 19-25 mai 1975. Fragment din *Veteranul valurilor* ce urma să vadă lumina tiparului în 1977.

¹⁸ Șef de echipaj pe bricul „*Mircea*” (1903-1916), figură pitorească în istoria Marinei române, rămas în conștiința seriilor de elevi ai Școlii Navale și a contingentelor care s-au perindat pe vergile bricului în acea perioadă.

¹⁹ „Viața Militară”, nr.2, 1978.

la bord. De asemenea, sunt inserate mărturii ale unor ofițeri care s-au instruit sau au făcut parte din echipajul navelor școală, înlesnind cititorului posibilitatea să urmărească cu ochii minții lungile marșuri de instrucție ale acestora pe mările și oceanele lumii.

Selectând datele cu discernământ, autorul reconstituie cu sensibilitate, dar și cu nostalgia caracteristică omului mării, o biografie amplă, în depănarea căreia întâmplările vesele se întrepătrund cu episoadele dramatice, eroice, toate laolaltă contribuind la conturarea și călirea caracterului adevăraților „lupi de mare”.

Sunt captivante povestirile hazlii, întâmplări adevărate petrecute la bordul navelor, derulate succesiv, cinematografic, descrise în stilul sfântos al marinarului scriitor, stil care, de altfel, îl caracteriza pe Valentin Donici și în vorbirea curentă.

Scrisă de un marinar, și poate, tocmai de aceea, cartea este accesibilă tuturor vârstelor și profesiilor, adolescentului visător care se vrea „căpitan la 15 ani”, dar și marinarului autentic, bătrânului lup de mare, a cărui ucenicie se leagă de numele lui „Mircea”, navă intrată în legendă încă din timpul existenței sale, oferind o lectură plăcută, generatoare de nobile emoții și de firești sentimente de admirație pentru bătrânul și viteazul nostru „Mircea”, pentru marina românească, pentru oamenii ei pricepuți, harnici și viteji.

Totodată, lucrarea, care cuprinde și o ilustrație bogată ce acoperă momentele importante din existența celor două nave școală, constituie un prețios material documentar, cu talent inserat în narațiune, pentru cel ce studiază trecutul marinei noastre naționale.

Dacă de atunci și până în zilele noastre am avut sute de nave care brăzdau sub pavilion românesc căile maritime ale Mării de Corali, în Marea Chinei și Japoniei, în Oceanul Indian și Oceanul Atlantic, nave care treceau frecvent din Atlantic în Pacific prin canalul Panama, ancorând în mulțimea porturilor de pe coastele Statelor Unite ale Americii și ale Canadei, dacă și astăzi marinarii români sunt apreciați de companiile românești și străine pentru care navigă, aceasta se datorează cu prisosință și acestor minunate școli plutitoare la bordul cărora și-au însușit arta navigației.

Veteranul valurilor, carte dedicată tumultuoasei istorii a bricului „Mircea” s-a epuizat în scurt timp. Autorul nu a considerat încheiată povestea. A continuat să caute și să găsească noi informații interesante legate de vechiul bric intrat în flota română cu mai bine de un veac în urmă, a găsit documente privind viața unor veterani ai valurilor care au cutreierat mările și oceanele lumii la bordul acestui velier. A adunat,

astfel, toate elementele necesare realizării unei a doua ediții, revăzută și adăugită, care, din nefericire, a apărut postum.

Pentru că acest din urmă volum reia și duce mai departe subiectul de suflet al scriitorului marinar Valentin Donici, vom omite deliberat ordinea cronologică a aparițiilor sale literare, pentru a mai rămâne o vreme cu „Mircea”, pasărea Phoenix a Marinei Române.

Cartea a fost lansată la Muzeul Marinei Române de către Liga Navală Română - filiala Constanța, la 23 mai 2008, în fața unui numeros public. Cu acest prilej, în memoria regretatului comandor, scriitor și pictor, a fost vernisată o expoziție de pictură a fiicei sale, Anca Donici.

De altfel, apariția volumului i se datorează. Anca, demnă urmașă a tatălui său în ceea ce privește talentul artistic și, în același timp, o aprigă apărătoare a moștenirii culturale lăsate de acesta, este cea care a selectat și a dat formă manuscriselor nepublicate antum, și a tehnoredactat cartea.

Astfel, eforturile Ancăi de a salva ceea ce trebuia și putea fi salvat din scrierile lui Valentin Donici, în urma dispariției sale fulgerătoare, au avut drept rezultat îmbogățirea cu noi informații a noii ediții. Și, mai mult, cartea a capătat un plus de valoare prin inserarea unui capitol intitulat: *Însemnări, schițe, completări*, în care pictorul și scriitorul Donici „creionează”, cu talent, portretele unor oameni ai mării rămași în memoria urmașilor, dar și evenimente inedite din viața navelor-școală. Câteva titluri vorbesc de la sine: *Comandorul Negrescu*²⁰ (*Întâmplări „despre care nu știa”*), *Moș Antonio Rotta*²¹, *Ionescu Johnson*²², *Locotenentul Gheorghe Mocanu (Despre cățelușa Vela-scrisoare)*²³, *Ofițeri pe catarge, Marșul din 1968 (Istanbul), Anul 1970, Malta 1971*.

Sigur, așa cum arată și titlul, cartea reia și dezvoltă tema navelor școală românești „Mircea” (I) și „Mircea” (II), numărul de pagini al acestei ediții dublându-se. Și, cu siguranță, dacă Valentin Donici nu pleca dintre noi mult prea devreme, ar fi putut continua, pentru că mărturisirea ei:

²⁰ Viitor contraamiral, comandant al Școlii de Aplicație a ofițerilor de marină și al bricului „Mircea” (I); comandant al Flotei de operațiuni româno-ruse pe Dunăre (1916) ș.a.

²¹ Pilot și timonier calabrez, timp de 40 de ani a fost instructor de vele și profesor de matelotaj pe bricul „Mircea” (I).

²² Comandor de marină și scriitor. A deținut importante funcții în Marina Militară; a comandat nave maritime comerciale; director al Serviciului Maritim Român (1930-1931).

²³ Mascota lui „Mircea”, cășelușă-lup, ambarcată pe când era pui, a crescut numai la bord. „Marinăreasă perfectă!” (Valentin Donici).

„«Mircea» , cel puțin pentru mine, valorează mai mult decât toate navele celebre ale lumii la un loc. Căci el a fost leagănul marinei noastre naționale, emblema și cuibul în care au crescut marinarii noștri. Și ce frumos au crescut!

Și apoi „Mircea” îmi este bine cunoscut. La umbra velelor lui mi-am început ucenicia de marinar. La bordul lui am învățat primele noduri marinărești, care nu o dată mi-au ieșit de-andoaselea; pe puntea lui am făcut primul serviciu de cart. Și tot lui îi datorez cele mai frumoase clipe și amintiri din viața mea de marinar”²⁴.

Sentimentele declarate ale marinarului pictor, demonstrează o realitate evidentă și anume, aceea că „Mircea” este continuatorul unui spirit, unul din acele simboluri care, din fericire, și-a păstrat nealterată în conștiința românilor semnificația de ambasador al valorilor naționale perene, răspunzând necesității de a forma viitori profesioniști ai mării și stimulând în sufletul „civililor” rămași la uscat mesajul întinderilor albastre.

Cel de-al treilea volum semnat de Valentin Donici, care poartă titlul *Prizonieri pe trei continente*, este un volum de nuvele și schițe cu subiecte marinărești, toate scrise cu talent și, de câte ori trebuie, cu simț al umorului, de altfel caracteristic autorului, toate bazate pe întâmplări adevărate.

Dar, în cele ce urmează, ne vom opri, în special, asupra nuvelei care deschide volumul ce poartă chiar titlul său.

Și aceasta pentru că *Prizonieri pe trei continente*, în ciuda celor doar 100 de pagini, are greutatea unui adevărat roman de război care spune povestea marinarilor români aflați la bordul petrolierelor „Steaua Română” și „Oltenia”, în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, pentru care prizonieratul a devenit un destin.

Aceste nave aparțineau Societății mixte de navigație româno-britanică „Steaua Română”, în cadrul căreia, conform clauzelor contractuale, navele transportau produse petroliere românești în Anglia și în alte țări, navigând cu echipaje autohtone sub pavilionul nostru național. Britanicilor le revenea plata salariilor personalului navigant și reparațiile curente ale navelor, inclusiv andocările.

Echipajele acestor nave, alcătuite în majoritate din oameni tineri, s-au remarcat pe mările străbătute și-n porturile în care au ancorat prin profesionalism și curaj, trăsături care le-au permis să reducă cu mult riscurile transportului acestor produse pe mare.

²⁴ Valentin Donici, *Pasărea Phoenix a Marinei Române*, Coperta IV.

În acest context, încă din primii doi ani de război, ani în care România s-a situat pe o poziție neutră, aceste echipaje și nave sub pavilion românesc au trecut prin experiențe de război, tancurile Societății „Steaua Română”, constituită în proporție de 50% cu capital englez, fiind preluate de autoritățile britanice și încadrate în convoaiele de transport din Oceanul Atlantic și Oceanul Pacific.

Ca urmare a evoluției situației politice internaționale, în toamna anului 1940 aceste nave au fost rechiziționate de guvernul englez și trecute sub pavilion britanic. În pofida tuturor cererilor de repatriere, permanent respinse, transportați în diferite porturi din Europa, Africa și Asia, în așteptarea rezolvării situației, marinarii români nu au mai putut stabili nici un contact cu țara. La începutul anului 1942, li s-a adus la cunoștință că toți marinarii din flotele comerciale ale țărilor inamice²⁵ sunt considerați ca prizonieri de război și tratați ca atare.

Odiseea marinarilor de pe nava „Oltenia” s-a încheiat la Oradea, după șase ani și mai bine de la plecarea lor din portul Constanța.

Deși cartea, așa cum am spus, are efectul unui adevărat roman de război, reconstituirea este realizată cu ajutorul informațiilor oferite de ofițerii români implicați direct în aceste evenimente, comandorului Valentin Donici, care a purtat lungi convorbiri cu aceștia. În mod deosebit, autorul menționează pe căpitanul de lungă cursă Ștefan Stănculescu și prietenul acestuia, ofițerul Florea Mateescu, amândoi îmbarcați în tinerețe pe „Oltenia”, și Alfred Teodorescu, ofițer 3 pe „Oltenia” și apoi pe „Steaua Română”. De altfel, în toate scrierile sale întâlnim asemenea relatări, discuțiile cu eroii adevărați ai evenimentelor, cu supraviețuitorii, constituind una din metodele predilecte de investigație a cercetătorului și scriitorului Valentin Donici.

Așa s-au născut și celelalte 15 povestiri care alcătuiesc volumul despre al căror proces de creație vorbește chiar autorul:

„Întâmplările cuprinse în paginile acestei cărți nu sunt rodul unei imaginații prolifrice, care să creeze ficțiuni palpitante.

Toate faptele descrise, vesele sau mai puțin vesele, s-au petrecut aievea. La multe dintre ele cel care a scris aceste rânduri a fost martor ocular. Altele le-a aflat chiar de la cei care au trăit evenimentele. Și într-un caz, și în celălalt, adevărul nu a suferit simplificări sau adăugiri.

²⁵ Între timp, între România și Marea Britanie intervenise starea de război (vezi Carmen Irène Atanasiu, *Marinari români pe tancurile Societății „Steaua Română” în Al Doilea Război Mondial. Prizonieratul un destin*, în „Marea Noastră”, nr.1 (108), ianuarie-martie 2017.

Din motive lesne de înțeles, în unele schițe s-au impus și câteva schimbări de nume.

Timpul care s-a scurs, însă, între momentul povestirii de către bătrânii lupi de mare, a evenimentelor și editarea acestei lucrări a făcut ca mulți dintre „eroii” amintiți să nu mai aibă bucuria de a le citi”.

Valentin Donici, a fost membru în Cenaclul literar „Mihail Sadoveanu” al Cercului Militar Constanța, la ședințele căruia fragmente din scrierile sale au fost supuse, poate prima dată, comentariilor literare ale colegilor de „breaslă”, mulți dintre ei deja consacrați.

Pentru moștenirea spirituală lăsată urmașilor, numele și biografia ofițerului de marină Valentin Donici figurează în valoroase lucrări cu caracter enciclopedic precum: *Dicționarul personalităților dobrogene* (2005), *Dicționarul Enciclopedic de Marină* (2006), *Dicționarul marinarilor români* (2008).

NAVY IN THE ROMANIAN PAINTING AND WRITING. CAPTAIN VALENTIN DONICI

*In 2018, at The Romanian Naval Museum Publishing House, was published the album **Marina în pictura și literatura română. VALENTIN DONICI/Navy in the Romanian painting and writing VALENTIN DONICI** signed by Carmen Irène Atanasiu and Andreea Atanasiu-Croitoru. The volume interweaved biographical information, family photography, document-images over a century of Donici family life and 60 colour reproduction of his paintings.*

Inspired by another great marine painter, Dimitrie Știubei (1901-1986), Navy officer also, Valentin Donici bring into prominence his own talent materialized in numerous and varied works: drawings (ink, coal, tempera painting), caricature, watercolour painting, oil painting etc.

Valentin Donici was also, writer. He wrote a considerable number of articles and books in which the reality and fiction are completed in a very good way. His literary activity is in the most part, dedicated to the sea, Navy, ships and sailors.